

ZORA

**GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA**

LETNIK XIV. ŠT. 2.

== PRILOGA ==

SREDNJEŠOLEC.

UREDNIK M. BOŽIČ.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC
26EGA TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4,-
== ZA DIJAKE K 2,- ==

KATOLIŠKA TISKARNA, LJUBLJANA.

I. slov.-hrvatski vsedijaški katoliški shod v Zagrebu.

Spisal — ar.

(Dalje.)

Program je bil vsestransk in debata jako živahna pri vsakem referatu.

Ker menimo, da je treba o referatih posebnega pretresa, ki bi podal vsebino vsaj v glavnem in jo kritično premotril, bilo bi torej preveč, ko bi hoteli tudi v tem oziru že v tej številki — točnosti.

O upravi in ureditvi. Vsa pohvala gre pripravljavnemu odboru, ki je obstojal iz samih v takih prireditvah neizkušenih, a tem bolj marljivih vstrajnih zagrebških somišljenikov, akademikov in teologov. Pripravili so v posebni knjižici cel kažipot za vse dni, ki je vsem udeležencem bil neprecenljive vrednosti, ko se jim je bilo treba v sili ravnati po navodilih, oziroma nalašč v to prirejenem »tlorisu« celega Zagreba. Tako je bilo mogoče kljub vsem dolgotrajnim dopoldanskim in popoldanskim sejam izvesti tudi to, da smo si ogledali ves Zagreb. Ko bi ne bila poskrbljena red in razpored ogledovanja, bi daleko ne uspel tako krasno ves sestanek. — Ponedeljkov popoldanski oddihljeje je bil izborna sredstvo, da so mogli udeleženci vzdržati čilost in — vročino. Veliko skrb za red in točnost so skrbeli posebni reditelji, ki so bili tudi voditelji pri skupnem ogledovanju mestnih znamenitosti. — Pripravljalni odbor je za vse udeležence dosegel znižano vožno ceno po vsej hrvatski domovini, tako da si je marsikdo premislil in se peljal v drugi smeri proti domu. — Skupno obedovanje in skupna večerja — je po zborovanjih družila vse udeležence, kar ni bilo brez pomena za sestanek. Tem potom se je pridobilo mnogo časa, ker se moči niso — porazgubile. — Umevno je, da je bilo za izvršitev tako raznovrstnega programa nujno, da so bila zborovanja po posebnih oddelkih. Sicer bi ne mogli obvladati vse stvarine, saj je itak moralo izostati par referatov. Škoda, da je v ponedeljek dopoldne bilo nemogoče prisostvovati na vseh oddelkih. Bil je pravzaprav ta dan središče vsega dela in načrtov. Zato

bi res ne bilo prav, ko bi se referati in debata izgubili za vedno, ako se ne objavijo in s tem omogoči nenavzočim vpogled v obravnavano stvarino. —

Namen in pomen sestanka. Že oklici, hrvatski in slovenski, so v kratkem povdarjali namen celega sestanka. Referati sami na sebi nikakor niso bili glavni in edini namen. Le sredstva v dosego namena: idejnega in osebnega izboljšanja slovensko-hrvatske katoliške mladeži. Nam se je hotelo, da se enkrat tudi v idim o iz oči v oči, porazgovorimo kot pobratimi o vsem, kar nas zanima danes kot dijake in poedince dveh tako sorodnih si plemen. Vliti smo hoteli drug drugemu ognja za vstrajno, neumorno delo, da v bližnji bodočnosti kot zreli možje skupno nastopimo za skupen program.

Pokazati smo hoteli v tistih dneh slovenskemu in hrvatskemu narodu, pa najsi bi bil ta trpin delavec ali vseučilišni profesor, Zagrebčan ali ljubitelj daljne svoje Bosne ali slovenskega žalostnega Korotana, da hočemo odslej na zasnovanih resolucijah delati resno in brez odnehanja, dokler se vsaj nekaj programa ne izpolni tudi v javnem življenju. Dà, nam je bilo tudi za razširjenje ideje, prave, ne frazerske ideje hrvatsko-slovenske zajednice na temelju prenovljenja vsega javnega in zasebnega življenja obeh narodov v Kristusu. In radi tega je bil ta sestanek, kot smo trdno uverjeni, dalekosežnega pomena tudi za javni razvoj na Hrvatskem, kakor hitro nastopi v enem desetletju mlajša katoliška inteligenca. Ako bi le deseti del vseh udeležencev ohranil voljo in moč za vse ideje, ki so se začrtale v resolucijah, bi bil to za nas velik uspeh: drugič zopet toliko in potem dalje, dokler nas ne bo močna falanga, ki bo tudi v dejanju na vseh poljih vstvarjala kot resna moška četa svoje mladostne ideale. Slovenska in katoliška mladež se čutimo poslej — eno telo in ena misel. Lahko se proti nam upre vse, tudi oni, ki bi morali biti z nami, pride čas, in mora priti, ko vendarle prodro naše ideje tudi med močan del — inteligence. Zagreb, a ne le on, tudi širna Hrvatska je bila tiste dni več ali manj pod vtisom našega sestanka. Naša skrb ostane, da se akordi nove pesmi ne poizgubijo v gluho noč.

Kdor je čital novine, donašajoče podrobno poročila ali vsaj kratke bilješke o dnevnem vspredu, je moral priti do zaključka, da sestanek za hrvatsko javnost vsaj tiste dni ni bil — bagatela. Tudi listi, ki so izkušali ignorirati ta novi pojav med dijaštvom, so dokazali ravno nasprotno, da cenijo pomenljivost sestanka, a da nočejo prilivati z nasprotovanjem ognja v že itak navdušeno mladino. Na liste, kot je »Slovenski Narod« in »Pokret« se že davno ne oziramo. — Kako veselje pa je bilo med katoliškim časopisjem, kažejo uvodniki »Hrvatstva« v Zagrebu, »Dana« v Splitu itd. Ker nam je slednji pri rokah, nekaj vrstic iz št. 33., dne 14. avgusta: »Ovaj je sastanak pokazao, da je katolički dio hrvatskog naroda najozbiljnije pokročio, da suzbije svaku navalu na svoje vjerske svetinje, ali i na narodne ideale. Ovaj sastanak razbio je grдне klevete, koje su se sasule na katolički pokret, da je tobože tudjinsko

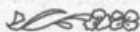
izmečarstvo i da kani hrvatski narod tujim podveći. Učestnici kat. djačkog sastanka dokazuju, da je katol. pokret u socialnom pogledu demokratičan, a u političkom skroz narodnostan. Prvi katol. djački sastanak prikazao nam je za čas u malone realizovanu našu narodnu ideju i drž. pravo.« — To dovolj znači, da je sestanek žbudil odmev.

Za nas Slovence je bil zagrebški sestanek manjše važnosti kot za hrvatske tovariše, vendar pa lahko z vso gotovostjo in ponosom trdimo, da je tudi za nas korak naprej. Sile so se nam koncentrirale, moč narastla, obzorje razširilo, izkušnje pomnožile, naša volja in vztrajnost pa sta se poživili ob svežem nastopu hrvatskih pobratimov. Ne varajo nas znamenja, da se z zagrebškim sestankom začne za nas doba razširjanja idej med drugo slovansko dijaštvo. In naš ožji program okrepi zbiranje sil okrog središča — glasilo in pripravo mlade literarno in znanstveno delujoče generacije.

Nikakor ne bi bilo lepo, ko bi se ne spomnili izrednega gostoljubja, ki so ga nam izkazovali zagrebški naklonjeni nam krogi. Naj bodo uverjeni, da se je spomin na zagrebške dni vsem vtisnil globoko v srce. Gotovo je, da Slovenci ne bomo mogli v slučaju zborovanja na slovenskih tleh tako izborno postreči sinovom Hrvatske.

A ne le gostoljubja se radi spominjamo, tudi dejstva, da je zagrebško občinstvo vobče bilo napram nam zelo lojalno, dasi vemo, da se mnogi niso strinjali z našimi idejami. Posebno pa nas je veselilo, da so nas počastili s svojo navzočnostjo vseučiliški profesorji in celo — rektor! Dà, odkrito rečeno, tega nismo pričakovali in naše veselje je bilo radi tega tem večje. To priznanje našemu stremljenju in delu je zadoščenje za nezasluzene napade od strani gotovega časopisja. Znamo ceniti one, ki nas cenijo — — —!

(Dalje.)

Oh, ne šumi rž.

Zložil Koljcov (o pesniku glej v „Listku“) — Ivan Mazovec.

Oh, ne šumi rž
z zrelim klasjem več,
kosec, oj ne poj
čez široko step'.
Nimam za koga
hranit več blaga,
nimam za koga
bogatefi zdaj.

Hranil mladec je,
hranil je blago,
toda ne za se —
le za miljenko.
Sladko je bilo,
zreti ji v oči,
ki so sanjale
o ljubezni le.

A oči jasne
ugasnile so;
moja deklica
spi, na večno spi . . .
Misel se mi je
vlegla na srce,
težja od gore,
črna kot polnoč.

„Radikalizem“.

(Dalje.)

Naziranje o veri.

»Človek si je v svoji naivnosti predstavljal vstvarjajočo moč narave kot neko njemu podobno bitje, ki misli, ljubi, sovraži kakor človek, samo da je popolnejše.« (Iz n. z. nar., str. 26.)

»V človeškem srcu leži vzrok in izvor vse religije, kdor jo ima shranjeno, mu je ne vzame nikaka znanost, kdor je pa nima, jo bo iskal zaman po vsej prirodi.« (Istotam str. 40.)

»Brez vere v visoke smotre ni velikih činov, seveda vemo prav tako dobro, da zračni ideal ne velja.« (Istotam str. 30.)

»Hočemo, da imej učiteljstvo svobodo prostega gibanja. Zato mora biti v prvi vrsti sam neodvisen in sicer predvsem znanstveno. Danes govoriti o tem, je utopija, kajti znanost se ne more prilagoditi verskim legendam. Danes pa v eni uri podere katehet, kar je profesor po dolgem trudu s težavo sezidal. Zato mora svobodna šola zahtevati ločitev šole od ortodoksnega cerkvenega verstva. — Svobodna znanost in konfesionelno verstvo se nikdar ne dasta spojiti. Edina logična posledica je: divorçous!« (»Slov. N.«, 11. sept., poročilo o celjskem shodu: ref. Zalar.)

»Da pride religija k pravemu smotru, da napredujemo v smislu verskega individualizma, ki edini jamči popolno svobodo v verskih vprašanjih, delovati na to, je naloga vsakega naprednega človeka.« (Iz n. z. n., str. 26.)

»Akademično društvo, v katerem se zbirajo svobodni akademiki, mora spoštovati versko naziranje vsakogar. Zatorej si mora postaviti princip »vera je zasebna stvar, ki ne spada v društveni delokrog«. Nikdar ne smemo žaliti verskega čuvstvovanja.« (Istotam str. 92: Kramer.)

Napredek.

»Na to vprašanje (k a m namreč gre razvoj, ali je razvoj napredek ali nazadovanje, op. pis.) podati absolutno veljaven odgovor je seveda nemogoče, presoditi se le dá s kakega s t a l i š č a: Človek sodi s svojega stališča in vprašuje, ali pomeni razvoj zanj napredek, ali o n napreduje.« (Iz n. z. n., str. 27.)

»Napredek ni, če se držimo idej, ki so bile pred pol stoletjem edino zveličavne. Nam je napreden tisti, ki od tradicije obdrži dobro, slabo pa odstrani in mesto tega postavi nove, času primerne ideje. Krčevito vzdržavanje idej, ki so danes že odločno zastarele, ki tudi narodu niso toliko koristile, kot se je kedaj upalo, gotovo ni napredek, temveč gola reakcionarnost, najsi tudi plove pod firmo naprednjaštva.« (»Oml.«, 1904, str. 9.)

Nameni in cilji stremljenja.

»Nihče sicer ni pričakoval, da bi se vsled razprave ona petorica klerikalnih akademikov, ki je prišla na shod, spreobrnila, a debata je bila javna in ne bilo bi brez koristi, če bi bili zagovorniki empirične vede dokazali, da se **mora** razširjati na Slovenskem le ona kultura, ki na njej sloni, ker je le taka kultura za narod trajne vrednosti.« (»Oml.«, 1904, stran 11.)

»Ideal, ki si ga moremo staviti na podlagi tega izhodišča (ako namreč združujejo idealizem in realizem, ako spoznajo sebe in celoto, iz katere izhajajo; — samopomoč: spoznanje položaja in smotrov) more biti najširše formuliran — le: najvišja povzdiga svoje celote in sebe.« (Iz n. z. n., str. 30; »Oml.«, 1904.)

»Reformno gibanje, ki mu služi tudi naš list, nima direktnega smotra vstvarjati morda nove politične stranke, ampak ima svoj vir v prepričanju, da današnja inteligenca ni kos svojim nalogam, da treba, da mesto nje stopi nova generacija z novimi pojmi o narodnem delu, z drugo in temeljitejšo izobrazbo in trdnejšo voljo do dela. Iz današnjega srednješolskega dijaštva izhaja mnogo ljudi, ki so tako fanatizovani za njim v glavo vtepeni politični nazor, da zapirajo oči in tišče ušesa, da ne začutijo, kje je resnica, mnogo pa je takih, ki jim je okolica vzela idealizem in delavnost, ki se smejejo vsem resnim poskusom in jih ironizujejo. Ako izide iz dijaštva le malo individuov z novimi nazori, je izključeno, da bi nastala kaka nova smer v naši prepereli inteligenciji. Nastopiti ima veliko število novih ljudi z modernim stremljenjem in uspeh je gotov. Pa naj tudi velik del te nove inteligencije ne postane aktiven, v javnem življenju delaven.« (»Oml.«, 1905, str. 145: Jaklič.)

»Ugladiti, opiliti je treba tedaj vse dele narodovega stroja. Izobrazba je bila dosedaj bolj aristokratskega značaja. Premalo se je povdarjalo demokratizovanje izobrazbe, vzgoje razširjanja iste med najširše sloje naroda. Znak temu je bila nepravna, površna izobrazba voditeljev naroda. Pečali smo se z visoko, burno politiko male, toda tem blažilnejše, provspešnejše politike, razširjanja plodov kulture med ljudstvo, tega nismo poznali. Zaraditega nas je bolelo in nas še boli. Leka, zdravila dosedaj nismo poznali. Iskali smo istega v strupih in ne v naravnem, krepilnem, zdravem sredstvu: izobrazbi in vzgoji naroda. To zdravilno zelišče naj prodere v vsako kočico. To je edini in pravi lek, ki ozdravi polagoma in polagoma one neštete kužne kronične bolezni, povzročene po strupeni srednjeveški jezuitski vzgoji. Le to zdravilo očisti narodov organizem onih parasitov, ki razjedajo kot rja male narodove duše ter ovirajo njih razvoj in izpopolnitev.« (»Oml.«, 1905, str. 41 sl.)

»Nam se zdi predvsem važno vzgajati in utrditi mladino v svetovnem naziranju našega programa. Mi stavimo boj za svetovni nazor višje nego politično strankarstvo in smo prepričani, da je to tudi edino pravo stališče. Slovenskemu inteligentu in bodočemu voditelju naroda hočemo postaviti trden temelj naziranja in značaja, katerega

naj ne zrušijo ne podrtine politične stranke, ne neuspehi javnega delovanja. In v svesti smo si, da služimo na ta način najbolje tudi slovenski politiki, ker ji vzgajamo delavnih in značajnih moči.« (»Oml.«, 1907, str. 102: Kramer.)

»Bojujemo se proti vsem onim vplivom, ki prihajajo na dijaštvo na način, ki izključuje, da se prepričanje mladeniča razvija svobodno, proti vsem, ki hočejo s tem, da vcepljajo fanatizem, zapreti še vnaprej pot drugim glasovom — torej predvsem proti klerikalizmu, ki se poslužuje te taktike. Tako menimo dobro služiti ne le dijaštvu višjih in srednjih šol, ki smo mu glasilo, učiteljstvu in slovenski srednji šoli, ampak tudi narodu, ko delujemo za vzgojo nove inteligencije.« (»Oml.«, 1905, stran 146.) »Umevno je, da je naše delo predvsem p r o t i v n o klerikalnim društvom, v katerih vidimo za bodočnost slovenske inteligence skrajno nevarne organizacije, v čemur nas potrjujejo zlasti resolucije letošnjega sestanka klerikalnega dijaštva v Zagrebu, ki odkazujejo katoliško-narodnim društvom enostranski delokrog: vzgajati akademično mladino v duhu samo katoliških idej. Priznamo pa, da vidimo v klerikalnih akademskih društvih nasprotnike z jasno izraženim programom in doslednim delom.« (»Oml.«, 1907, str. 103: Kramer.)

»Kakovost in položaj sedanje inteligencije naše kot narodne voditeljice je slab. Treba je vzgojiti drugačen naraščaj. Po načelu samopomoči in samovzgoje hoče mlada struja narodu nuditi delavcev. Vzgaja jih v v širšem okviru narodne in socialne ideje ter se ne dá vezati po dogmatizmu političnega strankarstva. Povdarja važnost drobnega kulturnega in gospodarskega dela.« (»Oml.«, 1903, str. 83.)

Posebna označba struje.

»Narodna radikalna struja je dijaška struja. Iz reforme dijaštva izvira reforma inteligence in posredno in neposredno povzdiga naroda — to je njen občenaroden pomen.« (»Oml.«, 1904, str. 83.)

»Naša struja je v svojem bistvu napredna in naš nazor diametralno nasproten klerikalizmu, ne le kot specifični slovenski politični stranki, temveč kot protinarodnemu, protidemokratskemu, protisvobodnemu svetovnemu naziranju.« (»Oml.«, 1907, str. 103.)

»Program se je sprejel z ogromno večino in prva točka je bila: ‚Narodni dolžnosti se klanjajo vse druge‘.« (»Oml.«, 1906, str. 85.)

»Radikalizem se ne umevaja kot kričav šovinizem, ampak kot zavestno vsestransko delo, čigar edini končni cilj je narodova korist. To je tudi bistven razloček med nami in klerikalci, kateri absolutne narodnosti kot končnega cilja ne priznavajo.« (Istotam.)

»Trdna načela, glede katerih ni kompromisa, krepka volja do poštenega dela, v daljavi pred očmi pa svoboden napredek, osamosvoja naroda, cilj, ki se mu klanja vse drugo, tako si mislim jaz naš nastop.« (»Oml.«, 1906, str. 89: Dr. Koderman.)

»Kar smatramo koristnim za svoj narod, to bomo in moramo delati vedno, od tega nas ne sme spraviti noben kompromis. Kar sem včeraj slavil kot edino rešitev, tega danes ne morem opustiti: Samo v taktiki, v načinu, kako se realizuje cilj, ki je nasprotnikoma skupen, je možen kompromis.« (»Oml.«, 1904, str. 18.)

»Jedro programa so gotovo skupni smotri, načrt za delo. Nastali so iz svetovnega naziranja, ki je v glavni smeri članov vsopredno.« (Iz n. z. n., str. 88: Kramer.)

»Druga točka so teoretska predavanja, v katerih obdelujemo vprašanja, na katera mora dati svetovno naziranje vsakega izmed izobražencev jasen odgovor. V glavnih potezih in smereh smo v njih edini in udeleženec hočemo to naziranje v praksi.« (Iz n. z. n., str. 6.)

Stališče napram politiki.

»Pri tej pripravi (za delo med narodom, op. pis.) mi je treba svobode razvoja; zato se nam zdi prenačljeno, bahavo govoriti o lastnem, fiksiranem naziranju v vsakem vprašanju. Povsod mora imeti program pogoje za razvoj, da ne okosteni, najsvobodnejši pa mora biti dijaški, kot program sloja, ki je baš v prehodni dobi.« (»Oml.«, 1904, str. 2.)

»Ali je možno akademičnemu društvu, ki je edino v resnici v slovensko, biti pristašem politične stranke iz ene kronovine? Ali ni sploh bolje, da je dijak v razvojni dobi, ko si šele fiksira svoj svetovni nazor, čisto prost okov strankarskega solidarnega čuta in strankarske discipline?« (»Oml.«, 1904, str. 9.)

»Napredni ljudje vsi priznajo, da raziskujoči učenec ne sme biti vezan po predsodkih. Izobrazujoči se dijak, ki svoj svetovni nazor še sestavlja, ne sme imeti predsodkov, ko se izobrazuje politično in gospodarsko. Zato so tudi ona društva, ki s »Slovenijo« na čelu stoje izven političnih strank, edino primerna torišča za svobodni razvoj in napredek celega dijaštva in vsakega posameznika.« (»Oml.«, 1904, str. 100.)

»Ni težko razvideti, da današnje dijaštvo hiti proč od dnevne politike. Pazno jo sicer zasleduje, a svoje vzore uveljavlja poleg našega antipatičnega političnega boja. Deljenje dijaštva po slovenskih političnih strankah, ki danes deloma še obstoja, bo v doglednem času popolnoma zastarelo, čeravno se stranke, osobito klerikalna, z vso silo trudijo vzdrževati v dijaštvu z vsemi sredstvi zase kimovce. — Dijaštvo se vedno paznejše ozira na samo sebe. »Studentstvo sobě!« Revidira svoje materielno stanje in koncentruje vedno več pazljivosti na svoje šolstvo: ne le na visokošolstvo, ampak na srednjo šolo. Ta prememba fronte v prilog stanju, ki ga tvori dijaštvo, vede nujno k tesnejšim vezem med visokošolci in onim delom dijaštva, ki je še na srednjih šolah.« (»Oml.«, 1905, str. 146.)

»Mi obstojamo strankarski boj na Slovenskem, a ne zato, ker sploh obstoja, ampak ker se za nobenega nasprotnika ne moremo navdušiti in

zaradi njegovih form, ki izključujejo sodelovanje v skupnih točkah, in so take, da more iz njih tujec kovati kapital.« (»Oml.«, 1904, str. 19.)

»Kot strogo dijaška struja, ki ji je vzgoja duševno in nravno zdravega izobraženstva najvišja naloga, postavili smo se na stališče takozvanega nadstrankarstva, bolje izvenstrankarstva. Ta princip je vzbujal med prijatelji in nasprotniki mnogo iz neumevanja njega bistva izvirajočih predbacivanj. Seveda, če bi naše organizacije imele nalogo vzgajati ljudi, ki naj bi kot narodni delavci stali izven vsega političnega življenja, bi bila ta očitanja opravičena in lahko bi se imenovalo naše nadstrankarstvo nesmisel. Baš, ker so naše organizacije strogo dijaško-stanovske in imajo v praktičnem delu svojega programa le dijaške zadeve, radi tega morajo izključevati že vnaprej vsako politično strankarsko delovanje. — Naše stališče in politicis je utemeljeno v zahtevi po kontinuiteti in neodvisnosti razvoja našega gibanja med slovenskim dijaštvom in v principu politične **vsestranske** izobrazbe, ki si naj jo pridobi akademik. Načelo razvoja idej, ki ga povdarjamo in vzdržujemo tudi za lastno strujo, izključuje vsako ožjo zvezo dejanskih predstaviteljev našega gibanja, t. j. naših rednih akad. organizacij z efemernimi pojavi političnih programov in strankarske taktike.« (»Oml.« 1907, str. 102: Kramer.)

Dodatek: pozitivnost in negativnost.

»Pozitivno imenujemo vse ono, ki ima namen narod povzdigniti, t. j. vzmnožiti njegovo izobrazbo, bogastvo; negativno pa razdira obstoječe, ne da bi imelo tendenco mesto tega dati narodu kaj boljšega.« (»Oml.« 1904, 33.)

Tako leži pred nami malodane do podrobnosti nijansiran sestav — radikalizma. Prepuščamo naprej vsakemu posebej, da si s to razporeditvijo sam pomaga in stvari pravo celotno sliko o teoretičnem — radikalizmu. Morda mu ne bo težko zaslediti neke gotove zveze med poedinimi izjavami in tezami, a tudi logičnih skokov število ne bo moglo ubežati njegovemu kritičnemu motrenju. Oboje pa izvira iz enega vira evolucijske podmene monistično-Hecklovega značaja. Za danes opozarjamo le na jako dobro razpravo »o evoluciji« v 8. številki »Časa«, ki naj somišljenikom služi kot pomožni komentar, dokler ne donesemo svojih prispevkov k prednjim točkam. Hočemo namreč v vsaki številki osvetliti poedine oddelke, da se bomo vendar enkrat temeljito »pobližje poznali.«

Visokošolsko dijaštvo.

Slovensko.

Načelnost naših radikalcev. V Gorici obstoji akad. fer. društvo „Adrija“, Lepo ime, kaj ne? Samo pevca bi bilo treba, ki bi zapel vsaj vsak teden tisto znano o Adriji: »Buči, buči«, ker naša »Adrija« je uspavajoče-mirna in njeni valčki šepetajo komaj slišno pravljice o narodnem delu, katerega pikjer ni! To leto je bila »Adrija« pa vendar dvakrat malo zašumela. Zgodilo se je pa to takole. Tam do pustnega časa je bilo društvo tako nekako »nadstrankarsko«. Nekega lepega dne pa je bil občni zbor, na katerem so bili radikalni akademiki v večini. In kaj hočemo? Človeku se včasih zahoče tja kam v daljave, po nekem neznanem. Tako se je zahotelo tudi radikalni večini po nekem novem, ki je bilo za trenutek tako blizu in spremenili so nadstrankarski program v strogo narodno-radikalnega. In sijala nam je par mesecev sreča, da smo imeli na Goriškem narodno radikalno akademično ferijalno društvo. A vreme se tudi na solnčnem Goriškem včasih preobrne. Prišel je prihodnji občni zbor, prišli so svobodomiselnih akademiki — in boj za društvo. Dve društvi ni kazalo ustanoviti, ker potem bi moralo vsako malo delati že zaradi tekmovanja, tako se pa lažje živi v miru in se lepše sanja o delu. Torej skupno društvo; kaj pa s programom? Biti mora, ali kakšen? Radikalni ne, svobodomiselnih ne. Dolgo so govorili in globoko so mislili. Nazadnje so se vendar zedinili na programu, ki pa ne zasluži tega imena, in ki pravi, da sme vstopiti v društvo vsak akademik, samo klerikalen ne. Kako strogo načeln je ta program, posebno za naše narodne radikalce! Ti naši »absolutni narodnjaki«, ki jim je vera privatna stvar, se združijo magari z mednarodnim socialnim demokratom, ki mu je narodnost postranska briga, samo da se boré proti klerikalcem recte katol. nar. akademikom. Ali ni ta trdnost načel vredna, da jo občudujejo vsi svetniki radikalnega dijaškega koledarja?

—e—

* * *

Dijaški almanah so izdali naši radikalci. Naslov marsikoga prevari, da si ga kupi, misleč, da je res dijaški, pa je popolnoma strankarski in nekateri njegovi članki so popolnoma protiverski; zato svetujemo dijakom, da naj ga ne kupujejo. Odprem ga, in — kaj? „Aškerc“ svetnik?! Ne, ne, to pa ne more biti; v svetnike sploh omladinaši več ne verujejo! In res, vse so izpustili, da ne bodo vedeli za svoje godove; sicer bo to za nje prav dobro, bo vsaj morda nekaj krokov manj. Bodo pa nadomestili kadar bo kaka obletnica iz življenja »Omladine«, zelo svete »Prosvete«, raznih »filozofov« in »reformatorjev«.

Članki so nekateri v njem taki, da moraš biti trden, da jih prebaviš.

Izberimo le par rožic. »Teološka fakulteta — vse napredno dijaštvo je tega mnenja — ne spada na znanstveno učilišče, kakor je univerza, ker je omrežena z dogmami, silabi in indeksi itd., ter se vsled tega ne more in ne sme svobodno in znanstveno razvijati.« Učiteljstvo naj bi se po njih mnenju tako izobrazilo, da bi bilo »uspešen protiutež klerikalnim, ljudstvo-poneumnjevalnim tendencam.« Seveda, zato naj bi jih »klerikalci« plačevali! Ker radikalci vse posnemajo in plankajo, mislijo, da morajo tudi katoliški dijaki. Tako so jo »potuhtali«, da je »Slovenska dijaška zveza« ustanovljena po vzoru »Prosvete«. Njih načela, da se mora vse brati, pa gotovo ne drže, kajti ta še ni videl od znotraj »Zore«, ki piše, da še prinaša hrvaške članke. Brez fraz o narodnem pozitivnem delu si radikalca sploh misliti več ne moremo.

Ljudje božji, ali res še niste prišli do spoznanja, da narod noče vaše protiverske gonje, pod čemur se zakriva vaše takozvano »narodno delo«? Dalje piše nekdo, da je treba politično moč konfesij, t. j. politično moč hierarhije, držati k tlom, »ker je nevarna svoboda vere, vesti, vzgoje in znanosti ter nevarna politični enotnosti naroda in države.« Kdor to piše, ne pozna vsaj zgodovine prav nič! Vprašamo vas samo, kdo je bil večji pospeševatelj umetnosti kot cerkvena hierarhija?

Največ »učenosti« je pa zbrane v članku, posnetem po govoru profesorja Masaryka: »Znanost in verstvo, verstvo in šola.« S tem člankom so prišli korenjarji na popolnoma framašonska tla. Obsojajo ga tudi nekateri srednješolski radikalci; morda bo vendar koga pamet srečala, da bo uvidel, da je pri njih fraza: »vera je privatna stvar«, publica! Sicer pa mislimo, da bo članek malokdo med srednješolci prebavil; naučili se bodo iz njega zopet prav po radikalno le nekaj fraz. Vzemi mo iz članka par prav lepih rožic.

»Cel verski zistem in katehet s svojim poučevanjem je kriv, da se odtujuje dijaštvo veri.« (!) V »težki življenjski krizi«, ko se srednješolec obrne od vere, naj bi mu svetoval profesor (katehet ne)! Profesor naj bi dijaku govoril o življenjskem vprašanju, ko večkrat sam tava po temi!! »Čela moderna znanost temelji na empiriji in celo »duhovni (?) problemi.«!! »Če je pa empirija in le empirija,« piše dalje, »za nas vir spoznanja, odklanjamo vse druge vire, predvsem avtoriteto, odklanjamo posebno še razodetje v teoriji in v praksi (čudeži)! Noben profesor fizike vam ne bo razlagal, da se v naravi gode čudeži, ampak vam bo pokazal zakone.« Seveda, zato je pa profesor fizike! »Iz tega,« pravi dalje, sledi čisto logično (?!), da se teologija in verstvo, cerkveno verstvo, ki stojita teoretično in praktično na razodetju in na čudežih in na avtoriteti, ter znanost, ki vse to odklanja, (?) mora odklanjati — ne dasta spojiti.« In sedaj vzklik za bogove: »To je jasno in — mislim — mora biti jasno, če se le nekoliko (!) o tem premišlja.« Jasno mora biti, seveda, Masaryk je to rekel, zato morajo vsi radikalci verjeti, ki seveda nočejo avtoritete! Predaleč bi prišel, če bi hotel dokazovati, da so premise in torej tudi sklep napačen; konstatiramo pa eno: če oni res to mislijo, so zapustili katoliška tla. Seveda morajo pozabavljati čez silabus in zavijati njegovo smisel: »Da navsezadnje preklinja (syllabus) vso moderno civilizacijo, se razume (!?) menda že samobebi.« Tudi v indeks se je treba prav nerodno zaleteti. Nato izvemo velikansko »modrost«, da je rimska teologija zidana na indeksu in silabu. Vsled tega se ne more združiti s filozofijo, kakor jo oni umejo; zato ne vidijo druge rešitve kot ločitev.

»Verstvo mora iz šole v un!« Ne le iz srednjih, ampak tudi iz ljudskih šol, in sicer: »v interesu vzgoje značajev (!) mora verstvo iz šole.« To je mislim vsakemu človeku, ki količkaj misli, zadosti, da ve, kaj so radikalci!

Srednješolec.

Tudi o almanahu. Po pravici grajajo »Naši Zapiski«, da so med spominskimi dnevi brezpomembne malenkosti; ali radikalci ne vedo, kaj je spomina vredno, ali so pa brez glave sestavljali vrsto rad. svetnikov; da so to storili iz sovraštva do katoličanstva, bi zaupnim osebam sami ne tajili. Poleg navadnih informativnih sestavkov obravnavata članka »Kratek zgodovinski pregled« in »Aforizmi« (ki niso aforizmi) o »slovenskem dijaštvu«, zgodovino slovenskega dijaštva; precej natančen je pregled dijaških društev, da so prekrstili »Slov. dijaško zvezo« v »Zvezo slovenskega dijaštva« nič ne dé. Pravijo, da smo pri tem zamolčali »kat. firmo«, bodisi, da se je sramujemo, alj da nima kredita. Ni niti prvo, niti drugo, ako vam drago, dalje ugibajte! Ostali članki »Nar. rad. gibanje«, »Znanost in verstvo, verstvo in šola«, »Dijak in drobno delo«, »Alkohol in etika«, »O organizaciji« in »Delo v društvu« ne vsebujejo ničesar, kar ne bi bili že tolikokrat čuli. — Pred dvema leti smo že nameravali izdati dijaški koledar, a opustili ta načrt radi nastalih ovir. Potreba je neoporečna, morda bi bilo najbolje, da izda katoliško dijaštvo, laiško in bogoslovno skupen koledar!

»Slovenija«, matica radikalizma, ječi v težkih bolečinah, morda porodnih... Nastala je nova struja v društvu, ki noče biti radikalna, hoče biti socialno-demokratska. Občnji zbori drug za drugim, odstopanje odbornikov, prepiri, očitanja, viharji in nevihte na zborovanjih, stagnacija društvenega življenja: to je situacija v notranje tako trdni »Sloveniji«. Te vesti gotovo niti najbolj širokovestni radikalci ne bodo dementirali. Človek bi postal skoraj radoveden.

Za ljubljansko Savo je prikorakala tudi dunajska. Sklenila je resolucijo: »Društvo svobodomiselnih slov. akademikov »Sava« na Dunaju obžaluje nasprotja, ki so nastala med ljubljanskim županom, g. Iv. Hribarjem in svobodomiselnim dijaštvom, to pa že iz čisto naravnega vzroka, ker svobodomiselni dijaki ne vedo po vsem tem, kar se je zgodilo, kje naj iščejo svojih simpatij, če ne pri načelniku narodnonapredne, vsaj zvane svobodomiselne stranke. Seveda pravo mnenje večine »Savanov« o Hribarju ni izrečeno v tej resoluciji, temveč v oni, ki so jo najprvo sprejeli, a iz taktičnih ozirov zopet zavrgli. Hribar ni več vaš, zakaj glače-rokavice? — Liberalci tožijo, da dobé »Radogoja« le radikalci. To je stara štvár, da odločujejo radikalci, ki imajo vendar liberalce za same pijance!

Hrvaško.

Hrvatsko kat. akad. društvo »Domagoj« v Zagrebu si je izvolilo na drugem rednem občnem zboru sledeči odbor: pr. iur. Matija Belič; ppr. phil. Ante Donković; t. phil. Dim. Vac; blag. iur. Rad. Jagič; knj. iur. Rudolf Eckert; arh. iur. Stj. Smolè; pregledovalci: iur. Lukai Janjić in phil. Rik. Kraus.

* * *

Hrv. akad. kongregacija v Zagrebu izdaja glasilo hrvatskih Marijinih kongregacij: »Pod zastavom bezgrišne Djevice« Izhaja šestkrat na leto, stane za dijake 60 vin. na leto. Naslov: Zagreb, Palmotičeva ulica 33. List toplo priporočamo; prinaša (I., 1) podrobno poročilo o sestanku Marijinih kongregacij v Lincu.

* * *

Hrvatsko napredno dijaštvo in zagrebški sestanek. V njihovem glasilu »Hrvatski djak«, I., 8, 9, čitamo: »Iz referata v glasilu slovenskega katoliškega dijaštva »Zora« razbiramo, da šteje ta list, ki obstoji že 13 let, vsega skupaj 950 naročnikov, 500 nedijakov, torej v celoti 450 dijakov s srednjih in visokih šol. Naj si je tudi število slovenskih dijakov znatno manjše od našega, vendar se nam zdi to število premajhno za pokret, ki obstaja že toliko let. Iz tega sklepamo, da paralizira zlasti narodno radikalno slovensko dijaštvo vpliv katoliškega slovenskega dijaštva, to pa nam jamči, da bode rastle i med Slovenci število svobodoumne narodne inteligence.« Kot na tem mestu, je tudi večkrat slišati, da naš je malo. Zakaj? Deloma je res, da narodno radikalno dijaštvo »uspešno paralizuje vpliv katoliškega«, a to ne z delom in vsled svoje notranje sile ter živovitnosti, temveč vsled načina — agitacije, ki je tak, da ga mi odločno odklanjamo. Tak nepošten način agitacije je že sam program radikalnih društev in cele struje. V društvih je vera privatna stvar — a glavna zabava pri neoficijelnih delih, dostikrat zabavljanje in šale na račun cerkvene hierarhije; privatnost vere in — simpatija s shodom svobodomiselcev, ki ne priznava ne Boga, ne duše! Pred srednješolci so svojčas zatrjevali prvaki korenjarstva, da niso proti veri; radikalec pa vabi mladega tovariša v radikalno društvo, češ, da bo vsaj vero izgubil. Znano je, da je vodila ustanovitelia radikalizma ta misel: slovenskemu narodu je treba ugrabiti vero (misijonsko delo radikalcev!), pridobiti ga za svobodomiselnost; doseči se pa to ne da po receptu liberalne stranke, ki je preodkrita, temveč s smotrenim, dolgotrajnim delom, zakrivajoč svoje zadnje namere. Dosledni svojemu načrtu so bili radikalci v začetku skrajno pohlevni in lojalni napram srednješolcem, ki so povdarjali potrebo vero. Polagoma odkrivajo svoje lice, semtertje se celo prenaglijo in pokažejo nagoto: zato so doživeli že letos nekaj presenečenja, ker se je začelo tudi obmejno dijaštvo zavedati mreže laži, v katero se je dalo zamamiti. Dalje je orožje radikalcev moderno: znanost, svoboda vesti, moderni svetovni nazor itd. Mi pa zahtevamo, da naši somišljeniki uklonijo svoj žazum resnicam in svojo voljo določilom cerkve; kdor stopi med nas v našo sredo, se uklone prostovoljno: svoboda volje se kaže najjasneje tam, kjer se ustaviš nagnjenjem sebe samega in sveta izven tebe. Mi ne prigovarjamo ter silimo, kar delajo radikalci, agitirati hočemo in bomo agitirali vedno z razlogi razuma. Toliko, da ne bodo naši kolegi med Hrvati naprednjaki v zmoti o vplivu slovenskih radikalcev.

Italijansko.

Italijansko katoliško dijaštvo, združeno v »Associazione Universitaria Cattolica Tridentina«, je obhajalo 22. septembra t. l. v Tridentu svojo desetletnico. To dijaštvo (vseh visokošolcev je okoli 140), jako marno dela za gospodarsko in narodno probujbo svojega naroda. Poročevalec piše v »Studium«: »In tridentno ljudstvo je zrlo (v preteklih desetih letih) na delo katoliškega dijaštva z ljubeznijo in simpatijo. Saj se je spletla med njimi in med ljudstvom trdna vez ljubezni in solidarnosti: velik del obsežnega, tako uspešnega dela, ki so ga započeli katoliki za gospodarsko povzdigo domovine, pristoja katoliškemu dijaštvu. Na Dunaju in v Inomostu so zbirali okoli sebe uboge delavce-izseljence, jih poučevali, jim snovali knjižnice ter podporna društva, ko je sledila prvi nevarnosti, gospodarski krizi, druga: pangermansko nasilje, so vzgajali kat. dijaki ljudstvo, da spoštuje svoj jezik in svojo narodnost. Italijanskemu katoliškemu dijaštvu se je očitalo, da je internacionalno, izdajalsko itd. Z delom so zaprli nasprotnikom zlobna usta: na desetletnici jim je dal liberalni občinski zastop mestne prostore na razpolago, radikalni župan pa jih je pozdravil kot soborilce za narodne svetinje. — Sestanek zahteva italijansko univerzo, obsoja izključno politiko po načelu »Trieste e nulla«, dočim je zadnji cilj prizadevanja vseučilišče v Trst, zahteva takoj vseučilišče na italijanski zemlji.

* * *

Italijansko katoliško dijaštvo ima na Dunaju akademično društvo »Unione cattolica«, novo se snuje v Gradcu. V katoliških društvih so največ Tridentinci, ki ne soglašajo s krivično politiko primorskih Italijanov napram Slovencem.

* * *

Za italijansko vseučilišče so začeli ital. akademiki odločno akcijo. Na dunajski univerzi jim ni rektor dal dvorane, da bi zborovali, nakar so hoteli zborovati brez dovoljenja v avli, kar so preprečili Nemci; s tem so se začeli nemiri. Istotako hočejo v Gradcu pokazati vladi, da jih je minila potrpežljivost. — Slovanski dijaki ne moremo podpirati Italijanov, ako zahtevajo univerzo v Trstu. Podpiramo jih lahko, kedar zahtevajo univerzo sploh, ako nam obljubijo podporo za naše zahteve. Z njimi pa morajo iti vse nenemške narodnosti v boji za pravice onih nenemških narodov na vseučilišču, kateri nimajo lastne univerze.

—X.

Glasiuk.

Slovensko katoliško akademično društvo »Danica« si je izvolilo za zimski tečaj sledeči odbor: p. phil. E. Tomec; pp. cand. iur. J. Mazek; t. cand. iur. A. Pogačnik; bl. forest Fl. Božič; knj. iur. J. Majerle; gosp. med. M. Justin.

* * *

Slovensko katoliško akademično društvo »Zarja« je sestavilo 18. novembra t. l. sledeči odbor za zimsko dobo: p. cand. iur. M. Malnerič; pp. iur. B. Schaubach; t. med. A. Arnšek; bl. iur. J. Milač; knj. iur. A. Ognizek; gosp. iur. F. Logar.

* * *

»**Slovenska dijaška zveza**« je tudi letošnje počitnice delovala, ne s hru-pom, ampak mirno in trdno. In tako delo največ pripomore do razvoja društva. F. Puntar je predaval v Studenam pri Postojni »o časopisju«, istotam tov. Gorjanec »o naših strankah«, tov. Dolenc v strokovnem društvu v Vevčah »o ob-čini in delavstvu«, tov. Erjavec v Št. Vidu pri Ljubljani »o razvoju svobodomi-selnih družb«. Knjižnica »Slovenske dijaške zveze« v Predosljah je imela veselico na Suhi, ki se je dobro obnesla. Čisti dobiček je namenjen za gleda-liški oder in izpopolnitev knjižnice, ki šteje že zdaj 214 del. Med poletjem se je izposodilo 150 knjig. Ustanovila se je knjižnica v Sv. Križu pri Kostanjevici

in v Mojstrani pri Dovjem. Obe delujeti dobro. Somišljeniki sredniešolci so darovali okrog 30 knjig (razne »Dom in Svete«, Jurčiča, Kostanjevca itd.) »Slovenski dijaški zvezi«, ki jih je poslala v Kotlje na Koroško, kjer se je ustanovilo slovensko katoliško izobraževalno društvo. Tov. Česnik je dvakrat sodeloval v vlogi Nandeta pri »Rokovnjačih«, ki jih je uprizorilo izobraževalno društvo v Vipavi. Na Colu pri Vipavi je 13. septembra aranžiral isti tovariš »Divjega lovca« in pred igro govoril »o nje zgodovinskem ozadju in pomenu«. Igra je nepričakovano uspela. Tov. Logar je sodeloval pri igri »Mlini pod zemljo« dvakrat v Horjulu pri Vrhniki. Društvo je bilo zastopano na raznih krajih: v Zagrebu na I. slovensko-hrvatskem vseučiliškem sestanku, na katoliškem abiturijentskem sestanku v Ljutomeru, na skupščini »Krščansko-socijalne zveze« na Jesenicah, na občnem zboru »Vipavske zveze nepolitičnih društev«. Mnogi tovariši so tudi sicer tiho, a vstrajno delali po društvih in med ljudstvom.

Društveni dopisi naj se blagovolijo za nekaj časa naslavljati: Ivo Česnik, stud. iur., Gradec, Schillerstrasse 45. I. r.

Tovarišem somišljenikom, ki težko pričakujejo slike, ki jo založi »Slovenska dijaška zveza«, naznanjamo, da zaradi raznih ovir dozdej tega ni bilo mogoče storiti. Izideti pa pred Božičem dve vrsti krasnih slik.

Opozarjamo tovariše somišljenike na sledeči oklic, ki ga izdaja »Slovenska dijaška zveza« radi knjižnic. Agitirajte, nabirajte knjige in prispevke!

* * *

»Slovenska dijaška zveza« se obrača na vse njeni misli in njenemu delu prijazne kroge s prošnjo, da podpro društvo pri narodno-izobraževalnem delu. Mlada generacija hoče pokazati, da ima dovolj zmisla za katoliški kulturni prepoved in za poglobitev idej, ki so kot pomladna sapa zavele čez slovensko zemljo. »Mladost nam kipi«, zato se ne strašimo dela. Pomagati nam pa morajo prijatelji. Pri srcu so nam bratje, ki se bore s tujcem za ped svoje grude. Zlasti na brate Korošce hočemo obrniti svojo pozornost in ustanoviti med njimi knjižnic. Vemo, da ima marsikateri prijatelj lepih knjig, ki bi jih ljudstvo bralo z veseljem in koristjo. Vsakdo, ki mu je pri srcu liubezen do zatiranega brata, naj se zgane. Vsprejemajo se tudi denarne podpore, bodisi za »Zvezo«, bodisi za knjižnice, zlasti pa izobraževalno delo na Koroškem. Častita duhovščina, prijatelji laiki in somišljeniki, bogoslovci in srednješolci, agitirajte in zbirajte! Dajmo bratom impulza za duševno delo in poguma k vstrajnosti. Knjige naj se blagovolijo pošiljati na naslov »Slov. dijaška zveza«, Ljubliana, Frančiškanske ulice (»Union«), dokler se ne naznani drugače; denarni prispevki pa na društvenega blagajnika: Fr. Logar, stud. iur., Gradec, univerza. — Z Bogom za narod!

Za odbor »S. D. Z.«: iur. Ivo Česnik, t. č. predsednik. — iur. Fran Kovač, t. č. tajnik.

* * *

Slov. hrv. akademija sv. Karla boromejskega v goriškem semenišču. Akademija je imela v preteklem letu 22 rednih shodov. Predavanja so bila naslednja: Fr. Bonač: »Zora puca, bit će dana!« — Al. Kraševac: »Pomen duhovnika v človeški družbi.« — Jos. Kraljić: »Svečenik u vjerskom, narodnom in socijalnom pitanju.« — Ant. Janko: »Darvinizam u oprijeci, u znanosti i vjeri.« — Razen tega je imel v prvem semestru g. Svitoslav Premru, bivši knjigovodja »Goriške zveze« več predavanj o zadružništvu. — 1. Orisal je zgodovino zadružništva v Evropi na splošno, posebno v Avstriji in osobito na Slovenskem; — 2. razvijal je pravne določbe avstrijskega zakonika z ozirom na zadrugę; — 3. govoril je o upravnih organih in o občnih zborih pri zadrugah; — 4. o razdružbi zadrugę in o likvidaciji; — 5. o ustanovitvi zadrugę; — 6. o razmeri zadrugę s člani, z upniki in z zvezo; — 7. o zadružnem knjigovodstvu; — 8. je praktično razlagal vse s formularji.

V drugem semestru je predaval Jos. Vodopivec: »O abstinenci«. — Al. Kraševac: »O suženjstvu«. — L. Halat: »Nešto o moralci u narodnim pjesmama«. — Iv. Draščić: »Pučka prosvjeta«. — Ant. Grbec: »O postanku socijalizma«.

Akademija je štela 34 udov in bila v zvezi z vsemi slovenskimi in hrvatskimi semenišskimi društvi. — Letos šteje društvo 32 udov, ki so si izvolili na občnem zboru sledeči odbor: Ivo Kos, predsednik; Ivo Draščič, podpredsednik; Venceslav Belè, slovenski tajnik; Emerant Kajin, hrvatski tajnik. — Za konzulenta je bil naprošen veleč. g. dr. Josip Srebrnič, nekdanji predsednik »Danice«, ki je z veseljem ugodil prošnji in z iskrenimi, spodbudnimi besedami pozdravil navzoče na prvem rednem sestanku. — Na tem sestanku je govoril Ivo Kos o razliki med katoliško cerkvijo in modernim svetovnim naziranjem gledé stanovitnosti katoliških načel in nestalnosti svetovnega naziranja. — Naznanjenih je že za najbližji čas več predavanj.

Listek.

Socialne vesti.

»Višoke šole na deželi«. Po danskem vzorcu uvedejo na Nemškem takozvane »visoke šole na deželi«. Namenjene so izobrazbi podeželske mladine obojega spola. Vanje vstopijo koj po končani ljudski šoli. Seveda imajo značaj prostovoljnosti. Preko 18. leta se navadno ne sprejemajo učenci. Žive pa vsi v internatu. To utrjuje smisel za skupnost, olajšuje obisk šole. Poleg tega se učenec navadi potrebne preprostosti. Stroške za stanovanje, hrano, šolo itd. poravnava večinoma poedinec vsak zase. Pozimi 260 mark (312 K), poletu plačuje 160 mark (192 K). — Namen jim je dvigniti ljudsko izobrazbo. Posebno hočejo s temi šolami vzgojiti krepkih, odločnih in zmožnih značajev, ki bodo delovali v raznih življenjskih razmerah tudi duševno, da tako popolnoma izkoristijo vse dobrate modernega življenja. — Učna tvarina je izbrana, kakor to zahteva vzgoja izobraženega prebivalstva na deželi. — Pouk traja pozimi pet mesecev za mladeniče, poletu pa tri mesece za dekleta. Tedenski učni red obsega:

Domovinoznanstvo šest ur, naravoslovje štiri ure, zemljepisje dve uri, pouk v gospodarstvu tri ure, pouk v zakonodaji in sociologiji tri ure, nemščina deset ur, računstvo šest ur, knjigovodstvo dve uri; skupaj 36 ur.

Na dan torej šest ur. Prosti čas je odmenjen: glasbi, petju, zlasti narodnim popevkam in igram. Pri zgodovinskem pouku se mora učitelj posebno ozirati na tradicije, šege in navade, starožitnosti domače dežele. Pri nemščini opozarja učitelj na proizvode nemške umetnosti ter s tem vzbuja estetiški čut učencev, a svari jih tudi pred izrodki literature. Ustanovitelj teh šol v Slesvig-Holsteinu, Fr. Lembke, zahteva tudi verski pouk radi trdne npravne vzgoje in oplemenitve srca. — Ves pouk ima torej značaj nekaj mesecev trajajočega stalnega kurza. Loči se docela od znanih ljudsko-visokošolskih kurzov, ki jih prirejajo vseučiliški profesorji, pa tudi od drugih gospodarsko-strokovnih šol. I pri nas je našla ta misel že odmev, kedaj pa dobimo take šole, to pa je najbrž še daleč.

—n—

Veda.

Modroslovje na dunajskem vseučilišču. Na vseh večjih vseučiliščih obstajajo modroslovni seminarji, ki imajo strokovno knjižnico, kjer imajo dijaki priliko, da se pogloblje pod vodstvom profesorjev v modroslovje potom diskusij in znanstvenega raziskovanja. Napredek dušeslovja zahteva dalje primeren laboratorij. Doslej ni bilo ne enega ne drugega na Dunaju, dasi je izšla inicijativa večkrat od dijakov samih. Sedaj se je zavzel za stvar profesor dr. Stöhr. Začel je s profesorjem Reininger in Siegel takozvane modroslovne vaje, ki se vrše trikrat na teden. Čitajo se Descartes, Spinoza (etika) in Kant (Kritik der reinen Vernunft). Referatu dijakovemu sledi diskusija, katero vodi profesor. Koleg je brezplačen.

—x.

Umetnost.

K vprašanju »gledišče in izobrazba«. Vedno bolj se povdarja v javnosti, kako je važno, da se zbudí narodna zavest, vzgoji čút in zmysel za umetnost. Obojemu služi v izredni meri gledišče. To je dovedlo glediščnega ravnatelja Ad. Bartelsa v Weimarju do načela, da zasnuje poletne glediščne tečaje za mladino na ondotnem dvornem gledišču. Od začetka julija do srede avgusta se naj vrše skozi šest tednov predstave najboljših del svetovne literature. Občinstvo bi sestajalo iz mladine višjih učilišč cele Nemčije in se menja vsak teden. Da se ta načrt izvede in zdrži, se je osnovalo društvo »Deutscher Schillerbund«, ki bo nabiralo denarne prispevke po celi Nemčiji. Program je narejen že do leta 1922.

Rektor praške nemške univerze A. Sauer se huduje v listu »Deutsche Arbeit« VII. 1, da so Nemci v Nemčiji in v Avstriji tako ločeni in prvi le na svojo pest delajo. Razmotriva, kako bi se dalo izvesti isto podjetje v Avstriji. Najidealnejše bi bilo, da prevzame to delo dunajsko dvorno gledišče. Sauer meni, da bi morali biti pri tem udeleženi vsi avstrijski narodi, »potem bi ponehavalala pri nenemških avstrijskih narodih mržnja do nemškega jezika, ako bi srkala mladina večje spoštovanje do nemške umetnosti«. Dokler je pa to skoraj neizvedljivo, naj bi prirejale gledišče v Pragi take predstave, začenski že leta 1908, dočim začno v Weimarju leta 1909.

Gotovo je, da vrši gledišče vzvišeno nalogo, ako seje med ljudstvo ideje, ki ga dvigajo nad vsakdanjošt, vžiga v njem narodni ponos, goji čút lepote. Tako naj deluje gledišče, potem bo tudi izvrstno sredstvo, s katerim se vzdaja mladina, da postane idealna, pripravljena na boj za ideale narodnosti in prave humanitete. Nikdar pa ne sme biti gledišče za to, da se draži le čústvenost in telesni instinkti, ne sme služiti nečimurnosti. Z naše strani se je premalo menilo za gledišče; kot drugi prosvetni zavodi je tudi slovensko gledišče docela domena protikatoliških krogov. A ni edini nedostatek, da se predstavljajo igre, brezpomembne v oziru ljudske vzgoje. Edino slovensko gledišče se mora ozirati na dijaštvo, prirejati za dijake primerne predstave, dalje jim omogočiti obisk in užitek. O tem smo preieli iz srednješolskih krogov sledečo vest: 'Dijaške vstopnice' slovenskega gledišča v Ljubljani nosijo svoje ime jako po nedolžnem, kajti več služijo črevljarskim in drugim vajencem, kakor dijakom. Ker sme vsakdo na dijaško stojišče, ki plača res nizko ceno 40 v., je včasih tak naval, da ni mogoče misliti na kak duševni užitek, zaradi katerega gre dijak vendar v gledišče, zlasti zato ne, ker se zakrohoče in zaploska ta množica nedijakov pri vsaki koketni kretnji igralke. Da, prišlo je že do tega, da se izogibljejo dijaki stojišča in gredo rajše sedet na galerijo, in da obišče v nedeljo jako malo dijaštva gledišče. Nujno je torej želeti, da se uvedejo legitimacije za dijake, kot n. pr. v Zagrebu. — Tako skrbi pri nas gledišče za mladino, kako v Nemčiji, smo omenili. Mnenja smo: Prijejajo naj se dijaške predstave. Število vstopnic na dijaško stojišče bodi primerno, da ni prevelika gnječa, vstop bodi dovoljen (vsaj pri nekaterih igrah, boljše sploh) le dijaštvu, ali pa naj bo za dijaštvo poseben del stojišča, kot je v dunajski operi za častnike. Profesorji srednjih šol (izven Ljubljane) naj obiskujejo dobre igre z dijaki višjih razredov (kot se je že dogajalo); poskrbi naj se v ta namen znižana vožnja in revnejšim prost vstop v gledišče.

—x.

Aleksej Vasiljevič Koljcov se je rodil v Voronežu leta 1809 in je tam tudi leta 1842 umrl. Njegovo življenje je kakor žalosten roman, ki ga je izživel samouk-pesnik, in sicer tak pesnik, kakor je on danes znan med svojimi rojaki in »še dalje čez njih meje« pri nas, kjer moramo zaznamovati kot njegovega posnemalca in učenca Murna Aleksandrovega, pa tudi Zupančiču in Ketteju ni neznan, saj srečavamo pri njih, posebno pri prvem, tisti globoki, toliko izražajoči, strastni ritem, ki je Koljcov pravi virtuoz v njem, dà, on deluje v prvi vrsti z ritmom, rimo pa zanemarja.

Življenje njegovo je jako žalostno in jako zanimivo. Njegov oče, ki stoji kakor ljut Cerber na poti njegovemu prostemu močem in nagnjenju odgovar-

jajočemu razvoju, je bil trgovec z drobnico. Le pisati in brati je dál učít torej sina in ga pošiljal potem po sejnih in širnih stepah, kjer se je paslo toliko in toliko živine. Bilo je to življenje velikega pomena za pesnika, a ni odgovarjalo njegovim nagnjenjem. Zanimivo je, kako je postal pesnik. Dolgo dolgo je nosil v srcu željo postati pisatelj, ker je bral toliko lepih pripovedk in romanov. Ko pa je enkrat kupil knjigo pesmi, šel je na vrt in začel peti verze, ker je mislil, da so verzi samo za petje. Kmalu nato mu je nekdo pripovedoval jako čudne sanje, ki jih je imel. Te so ga tako genile, da je naredil pesem, posnemajoč verze onih pesmij, ki jih je poznal. To je pozneje predelana divna pesem »Tri vidjenja«. Od takrat je do smrti pisal verze, priproste sicer po obliki, hračče pa veliko strasti v sebi in še več žalosti, ker ga je oče odtrgal od ljubljene sužnje v domači hiši, ki je vse življenje ni mogel pozabiti. Širna step s svojim čarom in narava s svojimi silnimi pojavi, kot so nevihta, veter, vse je dobilo v njem odmev, zraven pa se zopet in zopet povrača žalost za ono, ki so ga tako nemilo odtrgali od nje. Zadnja leta se je zopet udal ljubezni, ki mu je izpodkopala vse telesne moči, povzročila zaničevanje in slabo ravnanje od strani domačih in žalostno smrt v jeseni leta 1842. Umril je domá, kjer je preživel skoro celo svoje življenje, saj mu oče ni hotel dati pripomočkov, da bi mogel v Moskvo ali Peterburg, kamor ga je tako gnalo srcé. — Našega pesnika Murna pa prav lahko nazovemo našega Koljčova ne le po njegovih pesmih, ampak tudi po njegovem žalostnem življenju, polnem višjih stremljenj in upa, toda zakletim takorekoč v nesrečo in bedo. Stelè.

* * *

Vun z akademično svobodo! Graški vseučilišni nemiri povodom name-ravane promocije vseučilišnega docenta dr. Udeja so vendarle podrezali v „sršenovo gnezdo“. Vsa poštena javnost je obsojala predrzen in akademične časti nevreden nastop buršev, ki so zopet enkrat pokazali svojo velenemško oliko, ko so v silni premoči čez 400 oboroženih ljudi napadli in pretepli dva sjet nemških katoliških dijakov. Nas taki nelepi pojavi na svobodnih akademičnih tleh zelo neljubo dirnejo, ker vemo, da burševska sabljaška disciplina vedno triumfira nad slabotno manjšino, v tem slučaju so nam pa jako dobro došli, saj so se ob tej priliki začele odpirati oči našim brezbriznim visokim krogom. Jasno jim je vendar že, da tako ne more naprej in pričakuje se naredba, s katero se bo nastopilo proti izzivačem. Ob tej priliki naj bi se tudi glede slovanskih dijakov na nemških univerzah kaj ukrenilo, ki smo sedaj popolnoma brezpravni. Zasramovanje drugomislečih mora miniti, istotako pa tudi tercrizem in nasilstva nacionalcev proti Slovanom. Pomagajte nam izvojevati ravnopravnost, da bomo tudi mi imeli kaj od takozvane »zlate akademične svobode«, ki pač velja le za privilegovano večino, ki že ne ve, kako bi jo izrabljala. Vun z akademično svobodo in enakost za vse! P.

* * *

Poljaki o nas. Opozarjamo na jako značilno sodbo, ki jo je prinesel krakovski „Swiat slowiański“ v svoji 35. številki o slovenskem časopisju. Tako-le piše:

»Ne zdi se nam potrebno, da bi zabavali vsak mesec čitatelje z jalovimi političnimi spori slovenskega časopisja . . . Tudi nismo našli zadnji mesec v tem časopisju prav nobenega članka, ki bi mogel zanimati kogarkoli izven Ljubljane.«

Zanimivo je, kaj piše isti list pravtam o »Dom in Svetovem« oddelku »To in ono«.

»Nazadnje moramo še omeniti skrb »Dom in Svetovega« uredništva podajati v kroniki splošen pregled imenitnejših dogodkov in pojavov kulturnega življenja Slovanstva. Ako se ta rubrika še nekoliko razširi z ozirom na prostor, bodo slovenski bravci v stanu v tem oddelku dobiti nadomestilo posebnega izdanja, ki bi bilo špeciálno posvečeno slovanskim zadevam, ki ga pa Slovenci gotovo še dolgo ne bodo mogli dobiti.

Za to delo zasluži urednik ‚Dom in Sveta‘, dr. Evgen Lampe, vse pri-znanje.« François.

Moderno pesništvo in Anton Medved.

Literarna študija. — Spisal M— an.

(Konec.)

Kdor zasleduje natančneje Medvedovo pesniško delovanje, mu ne bo težko opaziti odločno izpremembo, ki se je izvršila zadnji čas na njem in ki bo tvorila v njegovem pesniškem delovanju brez dvoma novo dobo. Še lansko leto mu je bila »sedanjost mračna«, želel si je smrti in na grob:

Leseno sidro, v kórenu trhleno,
železen križ in — srce prebodeno!

Toda vstal je; energična volja, ki se pri pesniku tako redko najde, ga je dvignila, da si ne želi več smrti, da mu sedanjost ni več mračna; v abstinenci je našel medicino svoji bolezni in začel je opazovati, da se bije življenja borba tudi zunaj njega. »Ljudje žive tudi v ubogih, temnih luknjah, v zagatah in zatišjih, na nevarnih potih, v brezpotnih gozdovih, v grmovju, kjer vodi steza med prepadi in po temi, in tam na viharnem morju, ki golta življenje za življenjem,« kakor pridiguje nekje veliki Rus Tolstoj. »Neprijazno grozno je morje, mnogo trpljenja je v življenju, toda velika je radost — trpeti za trpečega brata,« pravi na drugem mestu Dostojevski . . .

Pred seboj imamo Medvedovo pesem »Na materinem grobu«, ki je izšla v zadnjem letniku »Dom in Sveta« v 5. številki. Zdi se mi, če jo berem, kakor bi čul mogočno pesem vstajenja, in ko jo preberem, se mi hoče, da bi jo še zopet in zopet čital. Nisem bral še v nobeni literaturi pesmi, ki bi imela toliko krasnih sentenc, tako jedrnatih naukov za življenje. Tu ni one hladne resignacije, s katero pesniki tako radi presoajo svet in življenje. Seveda, optimizem sloni v veri na tiste nevidne vezi, ki spajajo človeštvo z višjimi, nadnaravnimi svetovi. Kdor izgubi to vero, temu preseda življenje in jame ga sovražiti. Kajti življenje, ki ne išče izpopolnjevanja in zveze z življenjem Božanstva, ni življenja vredno . . .

Na tujih tleh je prevzela pesnika »zavest življenja težkega«, da je zakoprnel po prejšnjih dneh »Kot na Sionski hrib duh Izraela« . . . Domov

mu je zahrepenela duša in glas globok po duši je odmeval in ga silil —
in šel je temu glasu sledeč. In hitel je tja, kjer

dom zemeljski, bogat, a skop,
odmeril je prostorček ozek, plitev
za srca nje brezmejnega pokop. —

Poslednji žar je na planinah krilil, ko je na materin prihital grob.
— Tu na tihem grobu mu iznova privre iz srca, kar mu je izročila mati
kakor v oporoko:

in pesem lepša kot nje daljni jek.

In povprašuje se pesnik, mater izprašuje, kaj naj ljubi, naj ljubi li
smrt? Toda on ne veruje v smrt:

. . . Kdor pije solčni dan,
vsajena iskra njemu nove vzbuja,
nikdar mu ogenj misli ni ugnan.
O smrti misel tudi ni mu tuja.
Iz sebe ona sama vase vre,
kako naj jo zatara časa struja?

Prepričan je, da njegov duh, »gibalo vedno«, ne umre:

in smrt v vsej krutosti nemili
telesa je, duha prememba ne.

Da, mnogo jih je, ki bi radi, da bi se v grobu vse končalo, da bi
bila v veke izbrisana sled njihovih pregreh:

Spoznanja in kesanja trpki sili
ubegnili bi sleherno srce,
pozabilo bi v temnem krili
dobrotne zemlje divje vse gorje.

Množico zre, kako drevi za srečo, ki pa ne vé poti do nje:

Zemljanom mnogim sreče pot ni znana,
ne vedo zanjo, a naprej dreve
kot množica ujetnikov izgnana,
brez smotra ne, njihov je smoter — smrt,
edina, polna, blažena nirvana.

Zato se mu smili to ljudstvo in vprašuje se:

Gojim naj torej do življenja črt?

In takoj nato odgovarja, spominjajoč se besed materinih:

Smrt boljša je kot ničevo življenje,
ledina lepša kot pohojen vrt.

Zaveda se, da

dokler me misel izven sebe žene,
jaz nisem svoj povsem, gospod ne sam.

Človek je v človeštvu, v tem velikem organizmu le mal delec, ki pa ima
vendar svojo nalogo, kakor ima v telesu tudi najneznatnejši organ svoj
delokrog, v katerem ima vršiti svojo nalogo nasproti celemu organizmu.

Mar človek je v človeštvu sam in svoj,
brez naloge, vesoljstvu posvečene?

In odgovarja:

Kolesce je, a svet ogromen stroj.

Ko zre v življenje, v to vrvenje in se zaveda, da je on tudi kolesce svetovnega aparata, se mu vzbudi zavest dolžnosti in zopet vprašuje:

A bodi to gibanje, to vrvenje,
ta živa tekma, ta kipeči boj
za mene prazno le valov tepenje?

Brez njega ne obstane stroj, ne ustavi se živa tekma, šlo bo morda prav isto pot brez njega, toda dolžnost terja, da sodeluje, ker:

A kar je manj storjenega, imam
kot dolg zaznamovano v knjigi črni
in ljuti čas do tihih, gluhih jam
na glas z vestjo me terja: Plačaj, vrni!

Ali vsiljuje se mu pomislek, češ, saj nimam moči, da bi uspešno deloval, da bi mogel kaj storiti za občni blagor, toda le mimogrede se mu vrine ta misel, on pa le odgovarja nanjo:

Nobena živa kal ni brez moči,
počiva kal sadu v najmanjšem zrni.
Ta kal naj se zatre, ta moč naj spi?

Z resnostjo sodnika analizuje nadalje bistvo in nalogo človeškemu življenju:

O, ni življenje sladka le omama,
ni penava igrača, šala ni,
življenje naše je mogočna drama. —
Ne mara plebkih govorov in sanj.

Nato pride središče in težišče cele pesmi:

Značajev hoče klenih in dejanj
in zmago hoče ene, ene le resnice.

In če se izgovarjaš, kako deluj, če ti je usoda nemila, če si preganjan in trpiš škodo, ti odgovarja:

Junak ukloni, kadar trešči vanj
sovražne sreče grom, le svoje lice,
nikdar duha, ki ni mu znan razpad.

Naj vihrajo divje vihre krog tebe, naj se zaganjajo vate demonske sile, ko biješ boj za svoje prepričanje, za resnico! Junak se ne vda, v boju za pravo obleži na bojišču, svoje imetje dá, svoje življenje žrtvuje, a ne ukloni svojega duha.

In še enkrat se obrača k »manom porodice« in kakor nanovo rojen, poln življenjskih moči, ki ga ženo na delo, kliče v grob:

povejti ji, da še živim in rad,
da mi je drag trenutek slednji dela,
da grize dušo mi kot strúpen gad
spomin le na brezdelna leta cela,
na čas razdvoja, srda in tožbâ . . .

Ne boji se večnosti, ker se zaveda, da vrši svojo dolžnost, da se mu torej pred večnostjo ni treba tresti, ker ga čaka le plačilo tam. Večnosti se boji oni, ki je ne mara, ki mu pravi vest, da bo težka, kazen za brezdelje in pregrehe. Strah ga je le življenja in ur, ki jih je živel »Križem rok, zamrtega duha«. Kot finale se mu iznova vzbudi sladka zavest, da:

smrt v vsej svoji krutosti nemili
telesa je, duha prememba ne,

in zavedajoč se, da je njegov duh nesmrten in da je sladkost nesmrtnosti v delih, zakliče:

Do vencev zmage krepko delo vodi!

In začuti se močnega, v sebi začuti neizčrpne vire, iz katerih hoče črpati nesmrtnost svojemu duhu, in iz dna duše se mu izviije še zadnji klic, kakor klic onega, ki gre s samozavestjo in radostnim srcem na delo:

Moj vir še ni izčrpan, ni zatrt.

In prav nič več ne dvomi o resničnosti materinih poslednjih besed, kar izraža v zadnjih verzih, ki se bero kot krepk refren:

Kaj boljše je, o mati, več ne sodi!
Življenje prazno samo je že — smrt.

Kaj ne, tu ni obupavanja, tu ni vzdihovanja, tu ni mehkih besed brez vsebine, lepodonečih fraz brez jedra — kakor je v roki umetnika, ki kleše svoj ideal, vsak udarec premišljen, z vsakim udarcem se pokaže pod dletom nova poteza, polna izraza, tako pada beseda za besedo, vsaka polna premišljene filozofije, vsaka neobhodno potrebna k celoti, misel gre iz misli in sleherna je krepko zrno, ki mora vzkleti na plodovitih tleh v najlepše plodove.

Mož s koso.

Zložil St. P.

Koso na rami nese
mož čez plan,
žalostno gleda vanjo
božji dan.

Daj, počakaj toliko,
mož s koso,
da od cvetov in travic
vzamem slovo . . .

Koso na rami nese
mož čez plan,
padla je trava, pred ko
sinil je dan . . .

* * *

Trepeče pšenični klas,
pšenični klas sem jaz.
Požuri se, kmet,

žanjice, pridite žet!
Na nebu vstaja oblak,
velik je njegov korak . . .

Materi.

Zložil * * *

O tudi nate, draga mati,
v tujini često misli sin,
ker ko začne vihar divjati
besede tvoje so tolažbe vir edin!

Kolikrat že sama prepada
vabila me je svoje dno,
drhtela mi je duša mlada:
za srečo ji je šlo . . .

V slučajih takih iz daljine
si mati ti prišla,
in čul besede me sem miline
in čema, izginila . . .

Srednješolsko dijaštvo.

Žalostne npravnostne razmere dijaštva. — Dopis iz srednješolskih krogov. — Ko pregledujem „Zoro“ in „Omladino“, najdem večkrat članke, ki hvalijo, za koliko se dijaštvo vzdignilo in zavedlo. Čitam izraženo veselje, da je dijaštvo, ki svoje razvade, popivanje, kvartanje itd., ter se poprijelo resnega dela, da bi delil veselje s pisci, ki se vesele teh sprememb, ali žalibog, ne morem se. Ko gledam okolu sebe, ko poslušam pogovore dijakov, posebno gotovih skupin, spoznam, da članki o spreobrnitvi ne odgovarjajo popolnoma dejstvom. Ako zrem blede obraze, upale oči, sključena telesa svojih tovarišev, me prevzamejo čudne sumnje, da se dogajajo reči, katerih javnost ne bi smela zvedeti. Da in res; prepričal sem se na lastna ušesa, da se v svojih sumnjah nisem motil. Reči sem primoran, da dijaki po različnih krčmah, — da beznicah, pijejo do polnoči, ene, dve, tri, do ranega jutra. Posebno se to godi, ko prihajajo s počitnic zopet v šolo ter imajo še denar. Takrat pijejo noč za noč, do zadnjega vinarja — in tudi ne sramujejo se tega žalostnega dejstva, ampak nasprotno, še ponosni so, ako so kolikor mogoče do jutra popivali ter z nekakim ponosom pripovedujejo, koliko in koliko smo popili. Žalostno je, ako dijaki višjih razredov kaj takšnega uganjajo, a naravnost grozno je, ako izve človek, da se isto godi in ponavljajo že pri četrtošolcih, da celo tretješolcih. Ti, zapeljani po zgledu tovarišev iz višjih razredov, se kaj ponosno postavljajo, ako so prelumpali celo noč. A še hujše se godi, da si dajo višješolci plačevati od nižješolcev ter z njimi vred popivajo. In ti ljudje si osvajajo ime dijaka-poštenjaka in hočejo biti reprezentantje dijaštva, zato ni čuda, da tako gine čast in dobro ime dijaku in njegov ugled pri ljudeh. Ni čuda, da je dobila beseda dijak zloglasen privesek, da se dijak ne ceni veliko višje kot drugi ponočni razgrajalci. A kar se ne more zapiti, se zaigra. Poznam neki dijaški krožek, ki se šteje za »inteligentnega«, »naprednega«, ki je kvartal celo noč do 4., da do polu pete ure zjutraj, noč za noč. Pri tem je treba pomisliti, da so igralci sinovi revnih starišev, da si morajo pridobiti nekateri denar za vsakdanje potrebe s trudom, da, eden igralcev je celo pri »farju« prosil denarja, da bi plačal stanovanje. Bil sem sam priča tega jako mučnega prizora. Kaj pomenijo tri, štiri krone revnemu dijaku, ve vsak sam, koliko truda stane stariše, predno ta denar pridelajo in dijak ravna tako lahko-mišljeno ž njim. Nasledki so jasni. Drugo jutro so prišli zaspani in prepozno v šolo, duševno in telesno zmučeni, za ta dan v vseh predmetih nepripravljeni: posledica slab uspeh, kriv je potem seveda profesor. Ne samo pri kvartanju se

toliko zaigra, isto se godi pri kegljanju. Gotovo nismo proti kegljanju kot športu, a kegljanje za denar med srednješolci moramo ostro zavračati in grajati. Zato dozdej ni bil mogoče nebeden znaten uspeh v gmotnih razmerah dijaštva. A to še ni vse najhuje, kar se godi pod plaščem noči. Do polnoči se popiva, se uganjajo neumestne burke z natarakivami in potem, ko je omizje že nekoliko natrkano, se vzdigne in hajd ne domov, ampak k — prostitutkam, v javne hiše. Da, zgražali se bodete nad tem stavkom, a na dan mora. Razmere so tako nezdrave, tako klete, tako kričeče, da morajo na dan, v javnost. In d'jaški listi so v prvi vrsti za to, da sanirajo dijaštvo, zato naj vedo, kaj se godi. Sam in z menoj še moj tovariš, sva se na lastne oči prepričala o tem tako žalostnem dejstvu. Spremljal sem ga ob polu enajstih domov, ko nam pride nasproti tolpa razgrajajočih dijakov. »Naši — sošolci,« reče moj tovariš. »Da, res — imaš prav,« mu odgovorim jaz. »Kam le gredo?« — »Ali ne veš?« — »Ne.« — »Ali ne vidiš tam tiste ulice?« — »Ti misliš javno hišo?« — »Da.« Ta hiša je bila namreč edina v tisti zakotni ulici. Postala sva in gledala za njimi, in res so izginili v dotični hiši. Žalostno — a res. A godi se še huje, kakor mi je zatrdil neki tovarišev, da celo že četrtošolci zahajajo v te javne hiše. In doživel sem res zgled, da je bil četrtošolec zaradi tega izključen, ker je bil, kakor so pravili, tako nepreviden, da se je s tem dejstvom še bahal. In kakor mi je trdil dotičnik, da najmanj polovica vsakega razreda od četrte naprej, ima znanje s temi hišami. Nečuvveno! Posledic mi pač ni treba slikati. Žalostne so dovolj, tužne in vidne tudi. A pri tem jih je že veliko, veliko tako propadlih, da se s tem bahajo, pripovedujejo z nekakim ponosom o teh obiskih ter se hočejo postaviti kot nekake junake. A s ponosom lahko rečem in to mi daje upanje, da bo bolje, da med somišljeniki naše struje, med katoliškim narodnim dijaštvom, nisem našel niti enega slučaja ne o popivanju, ne o teh obiskih. Značilen je sledeč dogodek. Neklerikalec, ki je znan v tem oziru, je vprašal nekega tovariša, o katerem ni vedel, je-li klerikalec ali ne, kaj da je. Ta reče »radikalec«. Oni mu pove nekaj, da je bilo temu žal, zakaj ni rekel, da je katol. nar. dijak, ker potem bi ga oni pustil v miru. »Klerikalče« izključujejo iz takih pogovorov ter skrbe, da so sami med seboj in tako lahko brez skrbi delajo svoje obiske. Tako daleč so jih privedla njih npravna etična načela, ko so zavrgli vero in Boga. A to niso morebiti posamni slučaji, ampak, kakor sem že zgoraj dejal, dostikrat polovica razreda. In ti ljudje se štejejo med inteligenco, so napredni, svobodomiselnji ter hočejo reprezentirati dijaštvo. Ali ni to sramota? Predno se ne bo to odpravilo, ni govoriti o uspehu saniranja, o uspehu pri izboljšanju zdravstvenih razmer dijaštva. Te razmere bijejo vsem takim poizkusom v obraz. Ti podatki naj služijo vsem tistim, ki pišejo o zgotovljeni izpremembi dijaštva. Žalostni podatki — a resnični.

Dostavek uređ. Ako smo doslej govorili o izpremembi dijaštva, smo mislili visokošolsko. Tu so se razmere izboljšale, dasi je še vedno mnogo gnilega. Najbolj gnila rana na telesu dijaštva je pa ravno moralno oziroma nemoralno življenje srednješolskega dijaštva, zlasti večjih mest kot so Ljubljana, Maribor, Gorica, Trst. Veseli nas, da izhaja reakcija iz srednješolskih krogov; prav hvaležni smo tovarišu srednješolcu za odkrite, dasi grozne besede. Proti tem razmeram v boj, ne oziraje se ne na levo ne na desno!

* * *

IZ Celja. — Splošno stanje dijaštva. — Od drugega razreda naprej so slovenski gimnazijci v Celju razdeljeni v dve struji, v radikalno-liberalno in v katoliško. Nazunaj je večina dijaštva liberalna, v srcu večina katoliška. Liberalna in radikalna je večina nižjegimnazijcev le zaradi terorizma od strani sprijenih četrtošolcev in višjegimnazijcev. Pa kakšni so ti višjegimnazijci! Same duševne ničle! Surovost, nevednost in bahatost so njihove vrline. Kar je katoliškega jim je neumnost. In oni, ki pridigujejo svobodo, pritiskajo najbolj na mlajše tovariše, da se ti ne morejo svobodno gibati. »Pri nas moraš biti, sicer ti gorje; kaj boš držal s črnimi, s farji, ali te ni sram!« S takimi in enakimi besedami vznemirjajo svoje tovariše nevedni zagrizenci. S pregovarjanjem in s silo so si nabrali med nižjegimnazijci precej naročnikov za »Svobodo«. Škoda

za denar, ki se izda za takšen papir. Koliko lažnjivega je v listu! Kako hinavsko trdijo, da nočejo iz same kolegijalnosti naznaniti »klerikalcev«, pri katerih je baje največ klubov in društev. Kdor se ne pusti od napetežev terorizirati, ta jim je pa »klerikalec«. Če bi gimnazijci vedeli, koliko jim more »Svoboda« škodovati, bi ne verjeli tako lahkomišljeno agitatorjem. Če se hočete dati izobraževati od ljudij, ki še olike ne poznajo, od dečkov voditi, ki jim je vse ljubše nego resnoba in resnica, tedaj pripišite škodo sebi. Če se stavek v zadnji številki »Svobode«: »Klerikalce naj podpirajo klerikalci« izpolni, tedaj se naj dijaki zahvalijo »Svobodi«. — Poglejmo, zakaj prevladuje med celjskim dijaštvom liberalizem. Mnogo višjih in nižjih gimnazijcev stanuje skupaj. Mali imajo pred starejšimi strah. Marsikdo se imenuje liberalca, da se iznebi zbadanja olikanih tovarišev. Drugi, ker ima o liberalizmu napačne pojme. Koliko jih meni, da liberalizem ali radikalizem ni proti veri, ker se mu starejši tovariši tako nalažejo. Vsi navedeni so od začetka liberalci samo nazunaj, sčasoma pa postanejo tudi v srcu, ker občujejo z izprijenimi tovariši. — Ohraniti se izkuša liberalizem med dijaki na sledeči način. Vsak razred vpliva po svoji moči na nižji razred. Tako preparirajo četrtošolci tretješolce, ti drugošolce itd. V vsakem razredu je pa nekaj bolj liberalno-nadarjenih, ki dobivajo potem navodila od »zgoraj«, kakor iz »Zvezne tiskarne« in od raznih drugih gospodov, kar se pa ne sme zvedeti. — Dovolj tega! — Pameten človek ima samo troje pred očmi: Odkod sem, zakaj sem, kam grem? Na ta vprašanja nima liberalizem odgovora. Pameten človek spozna svoj pravi smoter in skuša vse odpraviti, kar ga ovira na potu do tega smotra. Proč torej z vsem, kar ovira dušo slovenskega naroda na potu do prave izobrazbe, na potu edine večne resnice. Nikdo se še ni kesal, kdor je sledil katoliškim resnicam, skoro vsak se kesa prej ali slej, ki sledi liberalizmu. Le dajmo se! Toda pomnite, da je naš voditelj večni Bog, od katerega imajo katoliške ideje svoj izvor! Kdo je pa vaš voditelj? ?

* * *

Dekliška meščanska šola pri šolskih sestrah v Celju ima letos že dva razreda. V prvem razredu je 26, v drugem 28 učenk. Velike važnosti je ta zavod za Slovence. Lepo število slovenskih deklic je odtegnila ta šola ponemčevanju, ki vlada na nemški deklinški meščanski šoli. Tu se zaničuje vse, kar je slovenskega, čeravno je večina učenk slovenskih. Nemke psujejo vsako tovarišico, ki pregovori vpricho njih slovenski, z grdimi priimki. Na ta način se zgodi, da se slovenske gojenke tega ponemčevalnega zavoda sramujejo govoriti vpricho Nemcev svoj materini jezik in da se tako prelevijo sčasoma v strastne nemškutarice. Žalostno, a res!

* * *

Iz Maribora. Na naši gimnaziji se pazi strogo na to, da učenci ene ne žalijo tovarišev druge narodnosti. Pomožni sluga pa rabi ostentativno pred slovenskimi učenci užigalice »Südmärke« ter s tem izziva. Kaj bi rekli nemški profesorji, če bi ubil slovenske? Nemška društva bi vložila protest, kot so ga vložili proti nastavljanju slovenskih moči na učiteljsču, ki je na njem 90% Slovencev. — Šolski vodovodi so nesnažni in polni prahu navzlic higijeničnim določilom.

* * *

Kaj je z ljubljansko realko? Vsa slovenska javnost se zanima za vprašanje o poslovenjenju srednjih šol. Z zadovoljstvom smo čuli vest, da se poslovenijo v najkrajšem času štiri kranjske višje gimnazije. Ta pridobitev pomeni korak naprej do končnega poslovenjenja vseh srednjih šol na Slovenskem. Vseeno pa so naše štiri gimnazije in slovenska trgovska šola v Ljubljani predrago kupljene in kranjskim Nemcem na noben način ne gredo dve popolni gimnaziji, ker imajo vseh gimnazijcev komaj za en popoln zavod. Seveda stoletni privilegiji ne padajo kar čez noč in šele naravni razvoj dveh nemških gimnazij na Kranjskem bo pokazal, da so bili gospodje prevelikih očij in, da zadostuje privilegirancem tudi en sam zavod. — Ker stojimo v štadiju prodiranja na šolskem polju, ne smemo pozabiti, če hočemo biti dosledni, da obstoja v

Ljubljani še en kuriozen nemški zavod, ki ga bo treba tudi takoj operirati, sicer nam more ta rana na našem narodnem telesu postati še opasna. V srcu bele Ljubljane stoji zavod, ki pa je po vsem svojem duhu bolj nemški kot morda v Berlinu. Ljubljanska realka je madež, ki ga moramo kar najhitreje oprati. Duhovali se ločijo na gimnazijah, naj se torej tudi na realki. Slovenci imamo na tem zavodu večino 56%. Ne damo se več majorizirati od objestne klike v nemško-nacionalnem proforskem zboru, ki si dovoljuje že vse brezmejnosti. Zahtevamo takojšnje uvedbe slovenščine v vseh sedem razredov na podlagi sedaj obstoječih slovenskih učnih knjig in apeliramo na gg. poslance, da store potrebne korake. Slično I. gimnaziji ljubljanski se mora tudi realka narodno razdeliti v dva samostojna popolna zavoda, tako, da postane slovenska realka izključno naša posest. Slovenska mladina bo polnila ta naš zavod, ki bo v dveh letih štel še enkrat toliko dijakov kot nemški, ki, kakor kažejo dejstva, vedno bolj pada. Ne čakajmo! Takoj na delo!

* * *

Pozor dijaki! Radikalci strastno agitirajo za »Omladino« in pri tem terorizirajo dijaštvo, da je sramota. Nečastno je za katoliškega dijaka, ki se pusti terorizirati radikalnim kričačem, češ: »Se bom vsaj znebil tega sitneža, da me ne bo vedno nadlegoval.« S tem, če se kdo naroči na »Omladino«, glasilo protiverške dijaške struje, podpira brezversko gonjo; tega pa zaveden katoliški dijak nikakor ne more storiti. Slovenski dijak bi moral vendar toliko energije imeti v sebi, da zažene od sebe »Omladino« s sitnim agitatorjem vred.

Razno.

Žensko vprašanje. (»Die Welt«, priloga k »Vaterland-u.«) V Kaslu na Nemškem je bil 11. in 12. oktobra splošni shod, ki ga je priredilo društvo za žensko izobrazbo in ženski študij. Razmotrivana vprašanja in stavljene sklepi jasno kažejo, za čem stremi moderno ženstvo, ki ni več zadovoljno z dosedanjim svojo odgojo.

Gđna. Lange je razpravljala o temi »Višja dekliška šola«. Njene zahteve so: 1. Devet- ali desetrazredna višja dekliška šola nikakor ne more dati vse tiste izobrazbe, ki ji je bila doslej odmerjena. 2. Po svojem bistvu more vršiti le nalogo, ki pristoja višji šolski izobrazbi realke, t. j. ustvariti mora razmeram srednjega stanu primerno, splošno podlago o izobrazbi tistim deklicam, ki so odmenjene za domače preprosto življenje, in onim, ki se nameravajo posvetiti višji strokovni izobrazbi. 3. Smotri višjih dekliških šol so isti, kot so realke in morajo imeti enake pravice. 4. Popolen in nespremenjen prenos učnega reda realke na višje dekliške šole vzbuja pomisleke radi velike obremenitve v višjih razredih (35—36 tedenskih ur na Pruskem). Zato je treba nalogo devetletnega pouka na realki razdeliti na deset let. Z vstopom v deške realke naj se tudi deklicam omogoči devetletni obisk realke. 5. Za deklice, ki si hočejo pridobiti izobrazbe na gimnaziji ali realni gimnaziji, naj nastopi običajna delitev po enem šolskem letu, tako da tudi za te ves šolski čas ne presega dobe trinajstih let. To pa: ali deset let realke + tri leta višje realke, ali sedem let realke + šest let realne gimnazije, ali pa sedem let realke + šest let gimnazije.